

บทที่ 2

การดำเนินคดีอาญากับพยานหลักฐาน

2.1 แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญา

เมื่อสังคมเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุ แต่สภาพทางด้านจิตใจของคนในสังคมกลับเลวร้ายลง อาจเป็นเพราะสภาพเศรษฐกิจที่ต้องแข่งขันกันทำมาหากิน ดิ้นรนต่อสู้เพื่อปากท้องของตนและครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมที่ตามมาก็คือ ปัญหาอาชญากรรมซึ่งนับวันจะทวีคูณตามจำนวนประชากรที่มากขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอาชญากรรมที่เป็นคดีอาญามีโทษร้ายแรง (คดีฆาตกรรม) ซึ่งเป็นอาชญากรรมที่สะท้อนขวัญประชาชนและบั่นทอนความสงบสุขของสังคมเป็นอย่างยิ่ง แบบและวิธีการของฆาตกรก็ลึกลับ ซับซ้อน ซ่อนเงื่อนมากขึ้น อันเป็นภาระของเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ต้องช่วยกันป้องกันและปราบปรามให้สิ้น เพื่อบรรลุลจุดมุ่งหมายเดียว ก็คือให้สังคมและส่วนรวมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข จึงจำเป็นต้องมีผู้บังคับใช้กฎหมายที่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างถูกต้องและมีคุณธรรม

สถาบันหลักที่รับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายอาญา เพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสงบสุข ความมีเสถียรภาพของบ้านเมืองรวมทั้งดำรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ได้แก่ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ โดยแต่ละองค์กรจะรับผิดชอบภารกิจในการบังคับใช้กฎหมายของตนเป็นการเฉพาะและการปฏิบัติงานเป็นอิสระแยกจากกัน¹ เห็นได้ว่าหน่วยงานแรกที่เริ่มต้นกระบวนการดำเนินคดีอาญา นั่นก็คือ ตำรวจ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน เป็นหน่วยงานแรกที่ต้องปฏิบัติงานโดยเมื่อได้รับคำร้องทุกข์ กล่าวโทษจาก

¹ ประธาน วัฒนวานิชย์, "ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม" .วารสารนิติศาสตร์ (ฉบับ 4 ปีที่ 9,2520), หน้า 147.

ผู้เสียหายแล้ว ต้องทำการสืบสวนและสอบสวน หากคดีอาญานั้นเป็นคดีความผิดที่มีการตายเกิดขึ้น ก็จะมีหน่วยงานหนึ่งคือแพทย์นิติเวช ทำหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ ตามกระบวนการของกฎหมาย แล้วพนักงานสอบสวนทำการรวบรวมพยานหลักฐานที่ได้มาทั้งหมดเพื่อส่งสำนวนและทำความเข้าใจส่งให้แก่ พนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็จะพิจารณาว่าเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ หากเห็นควรสั่งฟ้อง ลำดับต่อไปคือนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาล ศาลจะพิจารณาพยานหลักฐานและพิพากษาไปตามพยานหลักฐานที่น่าเสนอเข้าสู่กระบวนการพิจารณา โดยศาลไม่มีหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐาน ศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และหน่วยงานลำดับสุดท้ายคือ ราชทัณฑ์ ที่จะบังคับโทษตามที่ศาลได้พิพากษาไว้

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการนำคดีเข้าสู่กระบวนการตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น การดำเนินคดีอาญาก็จะเริ่มต้นควบคู่กันไปในพื้นที่ เริ่มตั้งแต่การสืบสวน สอบสวน จับกุม ฟ้องร้อง และดำเนินคดีในชั้นศาล จึงอาจกล่าวได้ว่า การดำเนินการของระบบงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความสอดคล้องและสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ซึ่งจำเป็นต้องมีพนักงานเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานด้วยความสุจริต ซอภธรรม และดำเนินการตามหลักการของกฎหมาย สมกับการบัญญัติกฎหมายมาใช้แก่ประชาชน นอกจากนี้จะมีเจ้าหน้าที่และระบบกฎหมายที่มีประสิทธิภาพแล้วต้องมีกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ได้ดีอีกด้วย เพื่อปกป้องคนดีและนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษ จึงจำเป็นต้องศึกษาทฤษฎีและหลักการ ตลอดจนแนวทางปฏิบัติของกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเพื่อความเข้าใจต่อไป

2.2 ทฤษฎีความรับผิดทางอาญา (Criminal Liability Theories)

การพิจารณาความรับผิดทางอาญา จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาทฤษฎีความรับผิดทางอาญา เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างเป็นระบบและชัดเจนมากขึ้น ซึ่งในแต่ละระบบกฎหมายก็มีหลักการและทฤษฎีที่แตกต่างกัน อันสามารถแยกออกได้เป็นดังนี้

2.2.1 Bipartite Theory เป็นทฤษฎีความรับผิดทางอาญาซึ่งใช้ในระบบกฎหมาย Common Law ซึ่งแบ่งองค์ประกอบออกเป็น 2 องค์ประกอบ คือ

(1) องค์ประกอบทางการกระทำ หรือ Actus Reus คดีอาญาทุกคดีต้องประกอบไปด้วยการกระทำ เช่นในคดีอาญาฐานฆ่าผู้อื่น² การกระทำคือ “ฆ่าผู้อื่น” ผู้กระทำ คือบุคคลใด ๆ นอกจากตัวผู้กระทำนั่นเอง

(2) องค์ประกอบทางจิตใจ หรือ Mens Rea ก็คือเจตนาประสงค์ต่อผลและยอมเล็งเห็นผล รวมทั้งผู้กระทำต้องรู้ข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกกระทำเป็นคนที่ยังมีชีวิตอยู่³

หลักในการวินิจฉัยความผิดของระบบกฎหมายตามคำพิพากษา (common law system) จะประกอบด้วย Actus Reus (criminal act) หรือองค์ประกอบภายนอก และ Mens Rea (guilty mind) หรือองค์ประกอบภายใน หากขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไปแล้ว ก็จะไม่เป็นความผิด⁴ แต่ทฤษฎีนี้จะไม่สามารถอธิบายถึงข้อยกเว้นความรับผิด ในกรณีผู้กระทำความผิดเป็นคนปัญญาอ่อน ผู้เยาว์ หรือคนวิกลจริต ว่าจะต้องรับผิดหรือไม่ เพราะเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในองค์ประกอบที่กล่าวมาข้างต้น

ในคดีอาญา โจทก์จะต้องนำสืบให้ได้ความ 2 ประการ คือ มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริง และ จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ถ้าโจทก์นำสืบไม่สมในข้อหนึ่งข้อใดในสองข้อนี้ ศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้อง⁵

² ดูประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 และมาตรา 289

³ ดูประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59

⁴ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, กฎหมายอาญา : หลักและปัญหา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540), หน้า 72-73.

⁵ บัญญัติ สุชีวะ, “ข้อสังเกตในการขังน้ำหนักรยานหลักฐานและการเขียนคำพิพากษา” แหล่งที่มา: <http://www.lawonline.co.th/Document/AchanBunyat26.doc>.

2.2.2 Tripartite Theory เป็นทฤษฎีที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

- (1) มีการบัญญัติให้การกระทำนั้น เป็นการกระทำผิดตามกฎหมาย (the definition of the offense)
- (2) การกระทำนั้นเป็น "ความผิด" โดยครบองค์ประกอบแห่งการกระทำผิดตามกฎหมายบัญญัติ (the wrongfulness or unlawfulness)
- (3) การกระทำนั้น สังคมโดยทั่วไปถือว่าเป็น "ความชั่ว" หรือน่าตำหนิ (the culpability or blameworthiness)

ทฤษฎีนี้เป็นของประเทศเยอรมันนี่

2.2.3 Quadripartite Theory เป็นทฤษฎีที่ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ

- (1) ประธานของการกระทำผิด (the subject of the offense)
- (2) องค์ประกอบเฉพาะของผู้กระทำผิดในการพิจารณาว่าผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบหรือไม่ (the subjective side of liability)
- (3) วัตถุแห่งการกระทำผิดนั้น (the object side of offense)
- (4) องค์ประกอบทางปทัสฐานของสังคมในการพิจารณาความผิดของผู้กระทำผิด (the objective side of liability)

2.3 ระบบกระบวนการพิจารณาคดีอาญา

ระบบกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามระดักลักษณะนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระบบดังนี้

2.3.1 ระบบกล่าวหา (The Accusatorial System, Adversary System)

ระบบกล่าวหาใช้ในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียและประเทศที่ใช้หลักกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) เป็นระบบกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) หรือกฎหมายจารีตประเพณี มีคำพิพากษาศาลเป็นบรรทัดฐานในการ

ตัดสินคดี ผู้พิพากษาเป็นผู้กำหนดกฎหมายขึ้นมา กล่าวได้ว่า เป็นลักษณะของ Judge made law การพิจารณาคดีอาญานั้น จะมีคู่ความทั้งสองฝ่าย ผู้พิพากษา และคณะลูกขุน ทั้งนี้

ศาลเป็นผู้ชี้ขาดต้องวางเฉย (passive) คอยควบคุมมิให้มีการผิดกติกา ซึ่งเครื่องมืออันสำคัญในการค้นหาความจริงก็คือกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานที่จะกำหนดว่า ข้อเท็จจริงใดที่ศาลจะรับฟังและข้อเท็จจริงใดที่ศาลไม่รับฟัง และกำหนดวิธีการที่จะนำสืบพยานหลักฐานด้วย เนื่องจากประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหา หรือที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์นี้ มีการนำลูกขุนซึ่งเป็นคนธรรมดาเป็นผู้พิจารณาคดีข้อเท็จจริง ดังนั้น เพื่อป้องกันอคติและความลำเอียงในจิตใจของคณะลูกขุนจึงได้มีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพยานหลักฐานที่เคร่งครัดมากในการนำเสนอพยานหลักฐาน และการรับฟังพยานหลักฐาน เช่น การนำพยานหลักฐานที่ดีที่สุดมาสืบ (The Best Evidence Rule) มีบทตัดพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบ (Exclusionary rule) และบทตัดพยานบอกเล่า (hearsay) เป็นต้น⁶

2.3.2 ระบบไต่สวน (The Inquisitorial System)

เป็นระบบกระบวนการพิจารณาคดีในประเทศภาคพื้นยุโรป ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เป็นต้น ศาลในระบบนี้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี โดยศาลจะมีอำนาจในการดำเนินการค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง (active) กำหนดประเด็นในคดี ควบคุมการดำเนินคดีในทุกขั้นตอนทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงความจริงมากที่สุด ในคดีอาญาบางกรณีศาลเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ในชั้นสอบสวน การดำเนินคดีในศาลไม่ว่าจะเป็นการสืบพยาน ซักถามพยาน ศาลจะเป็นผู้ดำเนินการเองโดยตลอด⁷

สำหรับระบบการพิจารณาคดีของประเทศไทยนั้น ในทางปฏิบัติเนื่องจากในอดีตผู้พิพากษา ได้รับการศึกษาจากประเทศอังกฤษ จึงรับเอากระบวนการพิจารณาคดีของประเทศอังกฤษคือ ระบบกล่าวหา มาใช้ด้วย กล่าวคือเป็นหน้าที่ของคู่ความทั้งสองฝ่ายต่างต้องแสวงหา

⁶ พรเพชร วิชิตชลชัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเกรนโกรว์ จำกัด , 2542), หน้า 5.

⁷ ไสภณ รัตนาร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ ,2542), หน้า 2.

พยานหลักฐานนำมาต่อสู้หักล้างซึ่งกันและกัน ศาลจะวางตนเป็นกลางโดยพิจารณาและพิพากษาคดีจากพยานหลักฐานที่ทั้งโจทก์และจำเลยนำมาสืบ ทั้งนี้พยานหลักฐานเหล่านั้นต้องเกี่ยวกับประเด็นแห่งคดี ไม่ฟุ่มเฟือย ศาลจะเปรียบเหมือนกรรมการในการตัดสินเกมส์การต่อสู้ ประกอบกับให้สิทธิเอกชนซึ่งเป็นผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีอาญาได้เช่นเดียวกับพนักงานอัยการ⁸ ปัจจุบันศาลไทยมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานและชี้ingน้ำหนักพยานหลักฐานได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จึงอาจกล่าวได้ว่าในทางปฏิบัติระบบการพิจารณาคดีของไทยเป็นระบบผสมของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน

2.4 หลักกฎหมายพยานหลักฐานในคดีอาญา

การพิจารณาคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นระบบกล่าวหา หรือระบบไต่สวน ศาลต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานในคดีเป็นสำคัญ ซึ่งการรับฟังและชี้ingน้ำหนักพยานหลักฐานเพื่อตัดสินว่าใครเป็นผู้กระทำผิด หรือผู้บริสุทธิ์นั้นมีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกัน โดยปกติแล้วในคดีอาญาโจทก์มีหน้าที่นำพยานหลักฐานมาสืบเพื่อพิสูจน์ให้ศาล หรือลูกขุนได้เชื่อว่า จำเลยเป็นผู้กระทำผิด และระดับมาตรฐานของการพิสูจน์นั้น ต้องถึงขนาดปราศจากข้อสงสัย (Proof beyond a reasonable doubt) ส่วนจำเลยมีหน้าที่แก้ต่างพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ให้ได้ เพื่อให้ตนพ้นผิด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาถึงความสำคัญและประเภทของพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานต่อไป

2.4.1 ความสำคัญของพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีอาญา

ในการดำเนินคดีอาญา พยานหลักฐานถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยในการพิสูจน์ความจริงแห่งคดี ซึ่งพยานหลักฐาน คือสิ่งที่สามารถนำมาพิสูจน์ความจริงตามที่ได้มีการกล่าวอ้างในข้อเท็จจริงแห่งคดี คดีอาญาจะมีคู่ความสองฝ่าย คือ ฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย โดยการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล ทั้งโจทก์และจำเลยต่างมีหน้าที่ในการแสวงหาและนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ตนได้กล่าวอ้างหรือที่ตนได้ระบุมาในคำฟ้องและ

⁸ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28

คำให้การ เพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหาและข้อกล่าวแก้ของตน โดยศาลจะนำข้อมูลที่ได้จากการสืบพยานที่คู่ความนำสืบให้ศาลเห็นมาพิจารณาซึ่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือเพื่อตัดสินคดีความนั้นต่อไป เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าพยานหลักฐานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแต่ละคดี ถ้าหากขาดปัจจัยดังกล่าวแล้วการพิจารณาคดีเพื่ออำนวยความยุติธรรมคงไม่สามารถดำเนินไปได้ เนื่องจากศาลจะขาดเครื่องมือในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง⁹ ด้วยเหตุว่าระบบการดำเนินคดีอาญานั้น ปัจจัยสำคัญในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลขึ้นอยู่กับพยานหลักฐานเป็นสำคัญ พยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพ (Effectiveness) และน่าเชื่อถือ (Reliability) จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการอำนวยความยุติธรรมให้เกิดแก่คู่ความในคดี

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฯ ได้ให้ความหมายของคำว่า "ประสิทธิภาพ" หมายถึง ความสามารถที่ทำให้เกิดผลในการทำงาน¹⁰ พยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพ (Effectiveness) จึงหมายถึง พยานหลักฐานที่โดยตัวของมันเองแล้วสามารถพิสูจน์ความจริงได้ถูกต้อง หรือใกล้เคียงความจริงมากที่สุด ส่วนพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือ (Reliability) หมายความว่า พยานหลักฐานที่เป็นที่ยอมรับว่ามีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดความเป็นธรรม (Fairness) กล่าวคือพยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพโดยตัวเองนั้นอาจมีลักษณะของความไม่น่าเชื่อถือ (Unreliability) ได้เช่น พยานหลักฐานดังกล่าวอาจเกิดขึ้นหรือได้มาโดยการบังคับ ชูเชิญ หลอกลวง ให้คำมั่นสัญญา หรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ทำให้พยานหลักฐานดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับต่อศาลเพราะไม่สามารถให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความได้

ดังนั้นพยานหลักฐานที่ดีจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพ (Effectiveness) และมีความน่าเชื่อถือ (Reliability) แต่พยานหลักฐานที่ดีนั้นย่อมจะต้องเกิดจากการมีระบบพยานหลักฐานที่เอื้ออำนวย ต่อกระบวนการกลั่นกรองพยานหลักฐาน และ การมีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่มีความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพของการควบคุม

⁹ เข็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ) , 2529. หน้า 1.

¹⁰ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฯ
แหล่งที่มา: <http://rirs3.rosjin.go.th/ridictionary>.

อาชญากรรม กับ การให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานแก่บุคคล หรือ ผู้ต้องหาในคดีอาญา ด้วย¹¹

2.4.2 ประเภทของพยานหลักฐาน

พยานหลักฐานมีการแบ่งประเภทได้หลากหลาย หลักสำคัญที่เป็นการแบ่งตามลักษณะของวิธีการนำสืบพยานหลักฐานนั้น ซึ่งในคดีอาญาพยานหลักฐานแต่ละประเภทล้วนมีความสำคัญตามข้อเท็จจริงในแต่ละคดีไป ทั้งนี้ ท่านอาจารย์ยิ่งศักดิ์ กฤษณจินดา ได้อธิบายคำว่า "พยานหลักฐาน" (evidence) ให้หมายความรวมถึงพยานเอกสาร (documentary evidence) และพยานวัตถุหรือวัตถุพยาน (real evidence หรือ material evidence) เป็นสิ่งที่ยืนยันสนับสนุนข้ออ้างมุ่งถึงสิ่งที่บ่งถึง หรือช่วยให้บ่งถึงความเท็จและความจริงในข้อเท็จจริงที่คู่ความทุ่มเถียงกัน โดยมีได้หมายความเฉพาะพยานบุคคล (witness) เท่านั้น และถือว่าคำว่า "พยานหลักฐาน" นั้นเป็นคำๆ เดียว ไม่ใช่ "พยาน" (evidence) คำหนึ่ง และ "หลักฐาน" อีกคำหนึ่ง¹² จึงควรใช้คำให้ถูกความหมายด้วย โดยสรุปพยานหลักฐาน มีทั้งพยานบุคคล พยานวัตถุ และพยานเอกสาร ซึ่งสามารถอธิบายประเภทของพยานหลักฐานได้ดังนี้

ก. พยานบุคคล หมายถึง บุคคลที่มาให้การด้วยวาจา เพื่อที่จะเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงโดยการให้ถ้อยคำ ซึ่งการรับรู้ นั้นหมายถึง การรับรู้จากการได้เห็น ได้ฟัง ได้รับกลิ่น ได้รส และได้รู้สึก¹³ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 "ห้ามมิให้ยอมรับฟังพยานบุคคลใด เว้นแต่บุคคลนั้น

(1) สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ และ

(2) เป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง แต่ความในข้อนี้ให้ใช้บังคับได้ต่อเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่ง

¹¹ รุ่งระวี โสขุมา, "การนำลายพิมพ์ดี เอ็น เอ มาใช้เป็นพยานในคดีอาญา", วิทยานิติพนธ์ นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 43 – 44.

¹² ยิ่งศักดิ์ กฤษณจินดา, กฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2528), หน้า 2.

¹³ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เนติธรรม, 2528), หน้า 54.

กฎหมายโดยชัดแจ้ง หรือคำสั่งของศาลว่าให้เป็นอย่างอื่น " ซึ่งนำมาใช้ในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15

พยานบุคคล จึงเป็นพยานหลักฐานโดยตรง (Direct Evidence) และถือ
ว่าเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (The Best Evidence Rule) เพราะอยู่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ หาก
คู่ความสามารถนำพยานที่ดีที่สุดมาสืบได้ก็จะมีน้ำหนักความน่าเชื่อถือมาก ถ้าหากสามารถนำมา
ได้แต่ไม่ยอมนำมาสืบกลับนำพยานชั้นที่สองมาสืบ น้ำหนักแห่งคำพยานชั้นที่สอง ย่อมสู้พยาน
ชั้นที่หนึ่งไม่ได้ อันมาจากเหตุผลที่ว่า พยานบุคคลก็มีข้อจำกัดในการจดจำข้อมูล อาจจะสับสน
หรือจำเหตุการณ์ผิดพลาด รวมทั้งอาจมีการบิดเบือนข้อเท็จจริงได้ หรืออาจเกิดจากการให้ข้อมูล
ไม่ครบถ้วน พยานบุคคล จึงได้แก่ ประจักษ์พยาน พยานบอกเล่า พยานผู้ชำนาญการพิเศษ
ผู้เชี่ยวชาญ ส่วนภาษาที่ใช้เรียกพยานบุคคล บางครั้งก็เรียกว่า "พยาน" คำเดียว ในความเข้าใจ
ทั่วไป ก็ถือว่า "พยาน" คือ พยานบุคคล (witness) ปัจจุบันพบว่าการพึ่งพยานบุคคลอย่าง
เดียวไม่เพียงพอต่อการคลี่คลายคดีอาญา จึงต้องอาศัยพยานหลักฐานอื่นๆ มาประกอบการ
พิจารณามากขึ้น

ข. พยานเอกสาร หมายถึง ข้อความใด ๆ ที่ศาลอาจอ่านดูได้จากลาย
ลักษณ์อักษร หรือเครื่องหมายใด ๆ เป็นการสื่อถึงความหมายอันปรากฏอยู่บนกระดาษหรือวัตถุ
อื่นใดซึ่งคู่ความเสนอต่อศาลเพื่อใช้ข้อความหรือเครื่องหมายนั้น ๆ ในการแสดงความหมายที่จะ
สื่อต่อศาลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง

ตัวอย่างพยานเอกสาร ได้แก่ จดหมาย หนังสือ สัญญา เอกสารราชการ
โฉนดที่ดิน บันทึกคำให้การ หรือ กำแพงที่ปรากฏข้อความ ก็เป็นพยานเอกสารได้ พยานเอกสารมี
ความสำคัญมากในคดีแพ่ง ส่วนในคดีอาญาพยานเอกสารอาจเกิดความไม่เที่ยงตรงกับความเป็นจริงได้ เพราะเหตุว่า พยานเอกสารเกิดจากการทำขึ้นโดยบุคคล ซึ่งอาจมีการปรุงแต่งข้อมูลได้

ค. พยานวัตถุ หมายถึง วัตถุ สิ่งของที่คู่ความอ้างเป็นพยาน อัน
ได้แก่ อาวุธ มีด ปืน ยาเสพติด รถยนต์ ทรัพย์สินที่ถูกลักขโมยไป บาดแผลจากร่างกาย เส้นขน
เล็บ ผม ฯลฯ ในคดีอาญาส่วนใหญ่แล้วพยานวัตถุมักจะถูกนำมาอ้างอิงมากกว่าในคดีแพ่ง แต่
พยานวัตถุ ก็อาจจะมีการสูญหาย ถูกทำลาย หรือทำให้ลบเลือนได้โดยการกระทำของมนุษย์
หรือตามธรรมชาติหากเก็บรวบรวม และดูแลรักษาไม่ดี

ง. พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ หมายถึง วัตถุ สิ่งของ ที่ใช้
กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการยืนยันความถูกต้อง แท้จริง อันได้แก่ ดีเอ็นเอ (DNA) ลาย
พิมพ์นิ้วมือ (Fingerprint) ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ถูกนำมาใช้เป็น

อย่างมาก ทั้งนี้ในนานาประเทศ เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และอีกหลายประเทศ ต่างก็ยอมรับว่าเทคโนโลยีลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA) ี่มีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะคดีฆาตกรรม ศาลจะสามารถชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่ผ่านการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ก็โดยอาศัยค่าเบี่ยงเบนของพยานความเห็นที่เป็นบุคคลธรรมดา โดยมีได้เบิกความในฐานะผู้รู้เห็นเหตุการณ์ในคดี ซึ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เรียกว่า “พยานผู้ชำนาญการพิเศษ” เบิกความถึงข้อเท็จจริงที่ศาลไม่อาจรู้เองได้ “ทุกวันนี้การตรวจพิสูจน์หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ นำหน้าการสืบสวนสอบสวน เมื่อก่อนใช้ระบบจารีตนครบาล สงสัยใครเราก็นำมาสอบสวน เมื่อไม่ได้ความบางครั้งก็มีข้อขัดข้องหาเพื่อให้รับสารภาพ จึงมีกรณีแพะเซอร์แอน เกิดขึ้น” คำกล่าวของพล.ต.ต.ประพัฒน์ คนตรง ผู้บังคับการกองวิทยาการ ภาค 1 สำนักงานวิทยาการตำรวจ แสดงให้เห็นว่านิติวิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ต่อการพิสูจน์หลักฐาน¹⁴ นักกฎหมายยอมรับคุณค่าของพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ว่ามีคุณค่าในตัวเอง และมีประโยชน์ต่อการชั่งน้ำหนักในชั้นพิจารณาและพิพากษาคดีอาญา

2.4.3 แนวคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐาน¹⁵

การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงโดยอาศัยเพียงหลักกฎหมายลักษณะพยานอย่างเดียว โดยไม่มีพื้นฐานศาสตร์ด้านอื่นๆ ย่อมไม่สามารถคลี่คลายปัญหาอาชญากรรมได้ในทุกคดี ดังนั้น นักกฎหมายควรนำความรู้ด้านอื่นมาประยุกต์ใช้ด้วย อันได้แก่

ก. ตรรกวิทยาเกี่ยวกับพยานหลักฐาน (Logic of evidence)

คำว่า “Logic” คือ ตรรกะ ซึ่งเป็นศาสตร์ในการให้เหตุผล หรือการปฏิบัติการ หรือการทำความเข้าใจเพื่อช่วยในการวิเคราะห์พยานหลักฐาน ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่กันอยู่ทั่วไป

¹⁴แหล่งที่มา :<http://202.57.155.216/Crime>

¹⁵ รุจิรัตน์ ชุมวรเดช, , “พยานผู้ชำนาญการพิเศษในคดีอาญา”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 18.

ข. วิทยาศาสตร์ทางพยานหลักฐาน (Science of evidence)

คำว่า "Science" คือ วิทยาศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์ที่ค้นหาความจริง และสามารถพิสูจน์ได้ ดังนั้นพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จึงหมายถึง พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นด้วยการวิเคราะห์หรือการวิจัย ในทางฟิสิกส์ เคมี และทางชีววิทยา

ค. จิตวิทยาพยาน (Psychology of witness)

คำว่า "Psychology" แปลว่า วิชาจิตวิทยา ซึ่งเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งในทางจิตวิทยา คำนี้มักนำมาใช้กับพยานบุคคล เพราะเป็นการพยายามศึกษาจิตใจของมนุษย์ เพื่อให้ได้ความจริงมากที่สุด¹⁶ ทั้งนี้พยานบุคคลเมื่อได้รู้หรือเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดมา ย่อมต้องผ่านกระบวนการขั้นตอน 3 อย่างคือ พยานเก็บความรู้สึก พยานมีความมั่นใจในความรู้สึก และพยานแสดงความรู้สึกในสิ่งนั้นออกมา

นักกฎหมายจำเป็นต้องมีความรู้ศาสตร์อื่นไว้พอสมควร ไม่ว่าจะเป็นด้านตรรกวิทยา อันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล , จิตวิทยา เพื่อช่วยในการวิเคราะห์จิตใจ และวิทยาศาสตร์ อันเป็นศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ เพราะเหตุว่าคดีอาญาไม่จำเป็นที่จะเป็นการรับฟังหรือการชี้แจงนำพยานหลักฐาน หากเจ้าหน้าที่ของรัฐพอจะมีความรู้ด้านอื่นไว้บ้าง ย่อมช่วยในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีให้ใกล้เคียงกับเหตุการณ์การกระทำผิดได้ดีที่สุด

2.5 หลักการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา

การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา ถือเป็นหลักการดำเนินการพิจารณาในศาลอย่างหนึ่ง จึงจำเป็นต้องเข้าใจหลักและข้อห้ามตามกฎหมาย เพราะจะมีผลต่อขั้นตอนการชี้แจงนำพยานหลักฐานของศาล ซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินคดีคนละขั้นตอนกัน

¹⁶ จากคำบรรยายวิชากฎหมายลักษณะพยานและจิตวิทยา โดยศาสตราจารย์แอล ดูปลาตร์ นายวิจิตร ลุกลิตานนท์ บรรยายแทน – จัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ.2477

2.5.1 พยานหลักฐานจะต้องเกิดขึ้นและได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มาตรา 243 วรรคสอง "ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ถูก ทรมาณ ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้" และ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 "พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่น และให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน" พยานหลักฐานจะต้องเกิดขึ้นและได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจะตรงกับหลักในเรื่อง Exclusionary rule ที่ใช้ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law)

หลัก Exclusionary rule คือ หลักการไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบของเจ้าพนักงาน ซึ่งเป็นมาตรฐานที่ศาลสูงของสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติขึ้นมาเองเพื่อมาใช้กับ การฝ่าฝืนบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมข้อที่ 4 (The Fourth Amendment) ที่ห้ามการค้น ยึด โดยไม่มีเหตุอันควร (unreasonable search) แต่ไม่ได้บัญญัติห้ามรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยวิธีการตรวจค้นอันไม่ชอบธรรมเอาไว้ ศาลสูงสหรัฐอเมริกาจึงได้วางหลักเกณฑ์เอาไว้โดยให้นำมาใช้กับศาลต่าง ๆ ของมลรัฐทุกแห่งด้วย เพื่อให้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4 (The Fourth Amendment) นี้มีสภาพบังคับอย่างแท้จริง ซึ่งหลัก Exclusionary rule นี้เป็นมาตรการหนึ่งขององค์การตุลาการสหรัฐอเมริกา ในการคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นบทบาทที่เกิดขึ้นในชั้นพิจารณา แต่ส่งผลมาถึงก่อนชั้นพิจารณาก่อนให้เกิดความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาด้วย

เป็นหลักการที่มุ่งหมายที่จะกำจัดการปฏิบัติการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจ¹⁷ ในการแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน ซึ่งศาลจะไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบดังกล่าวในการพิจารณาคดี แม้ว่าพยานหลักฐานที่ได้มานั้นจะชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลย เท่ากับเป็นการปรามเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้

¹⁷ เกียรติขจร วัจนสวัสดิ์, "หลักการไม่ยอมรับฟังพยานวัตถุ พยานเอกสาร ซึ่งได้มาโดยการจับ การค้น การยึดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในสหรัฐอเมริกา." วารสารนิติศาสตร์ ฉบับที่ 4 ปีที่ 9 ,2523: หน้า 124.

ซึ่งทำการแสวงหาพยานหลักฐานโดยไม่ชอบนั้น หรือตำรวจรายอื่นๆ ไม่ให้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายอย่างเดียวกัน นอกจากนี้ประเทศสหรัฐอเมริกายังมีหลักที่เรียกว่า หลักผลไม้ของต้นไม้มีพิษ (Fruit of the poisonous tree) กล่าวคือ เมื่อได้พยานหลักฐานมาจากกระบวนการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว พยานหลักฐานที่ได้มานั้นก็ถือว่าเป็นผลจากการแสวงหาพยานหลักฐานที่มีชอบเช่นเดียว ย่อมไม่สามารถรับฟังเพื่อลงโทษจำเลยได้

2.5.2 หลักการรับฟังพยานบอกเล่า (Hearsay Rule)

พยานบอกเล่า (Hearsay) ตามกฎหมายอังกฤษ หมายถึงข้อความที่กล่าวโดยผู้อื่น นอกจากพยานผู้เบิกความต่อศาล พยานได้รับฟังข้อความนั้นแล้วนำมาเบิกความต่อศาลอีกต่อหนึ่ง ตามกฎหมายอังกฤษพยานบอกเล่าอาจปรากฏในรูปของคำพูด หรือเป็นเอกสาร หรือแม้แต่กิริยาท่าทางก็เป็นพยานบอกเล่าได้ เหตุผลที่ศาลอังกฤษไม่รับฟังพยานบอกเล่ามีอยู่หลายประการ คือ พยานบอกเล่า ไม่ใช่พยานที่ดีที่สุดตามหลัก (The Best Evidence Rule) , อาจมีการสร้างพยานเท็จได้ และศาลไม่ได้เห็นอากัปกริยาของผู้บอกเล่า ดังเช่นกรณีที่พยานเบิกความ , อาจมีการจูงใจลูกขุนให้หลงผิดหรือทำให้การพิจารณาคดีของลูกขุนล่าช้า , ข้อความที่เล่าต่อ ๆ กันมาอาจมีการคลาดเคลื่อนได้เหล่านี้เป็นต้น

อย่างไรก็ตามคำพิพากษาของศาลอังกฤษในคดีอาญาที่ให้รับฟังพยานบอกเล่าก็มีอยู่มากมาย เช่น ข้อความในเอกสารมหาชน , คำกล่าวของผู้ตายในกรณีต่าง ๆ , คำรับของคู่ความและคำรับสารภาพ, ข้อความในกระบวนการพิจารณาคดีก่อน , ข้อความที่เกี่ยวข้องและอธิบายข้อเท็จจริงในประเด็น, คำกล่าวในทันทีและเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในประเด็น, คำกล่าวเกี่ยวกับสภาพจิตใจ อารมณ์ สภาพร่างกายของผู้กล่าว¹⁸

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้ใน Federal rules of Evidence ข้อ 801 , 802 กล่าวถึง พยานบอกเล่า (Hearsay) หมายถึง คำกล่าวถึงข้อเท็จจริงใด ๆ ที่กระทำนอกศาล แล้วมีการนำเสนอดังกล่าวนั้นต่อศาลโดยบุคคลอื่น ซึ่งมีใช้ผู้ที่กล่าวถ้อยคำในคำกล่าวนั้น แต่ถ้ามิได้มุ่งพิสูจน์ความจริงของข้อความดังกล่าวก็ไม่ใช่พยานบอกเล่า (Hearsay) เหตุผลที่ห้ามรับฟัง พยานบอกเล่า(Hearsay) คือ การที่คู่ความจะขาดสิทธิในการถามค้านในเนื้อหาและความเป็นจริง เพราะ ผู้ที่กล่าวข้อความนั้น ไม่ได้มาเบิกความต่อศาล ซึ่งทำ

¹⁸ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 240 -247.

ให้นำหนัก และความน่าเชื่อถือของพยานลดน้อยลง ส่วนความจำเป็นที่จะต้องรับฟังพยานบอกเล่า (Hearsay) เพราะขาดแคลนพยานหลักฐานและในบางครั้ง พยานบอกเล่า (Hearsay) ก็มีน้ำหนักและมีค่าน่าเชื่อถือไม่น้อยกว่าพยานหลักฐานโดยตรง เช่น พยานบอกเล่าที่เป็นคำรับ (admission) , คำกล่าวที่เป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์ของตนเอง , คำกล่าวของผู้ใกล้จะตาย เป็นต้น

ส่วนพยานบอกเล่าของไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 (2) "ห้ามมิให้ยอมรับฟังพยานบุคคลใดเว้นแต่บุคคลนั้น... (2) เป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยินหรือทราบข้อความเกี่ยวกับเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง..." พยานบอกเล่าของไทยเน้นที่ตัวบุคคลว่าผู้เบิกความเป็นพยาน ต้องเป็นคนที่ได้เห็น ได้ยิน ได้ทราบข้อความนั้นมาเองโดยตรง กล่าวคือ ต้องเป็นประจักษ์พยาน กฎหมายจำกัดเฉพาะพยานบุคคลเท่านั้น แต่ศาลไทยก็รับฟังเอกสารเป็นพยานบอกเล่าได้ เช่น สำนวนคำให้การของพยานในชั้นสอบสวน เพราะกฎหมายของไทยไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ห้ามรับฟังพยานบอกเล่า จึงยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยที่รับฟังพยานบอกเล่าได้ เช่น คำกล่าวของผู้ใกล้จะตาย , คำกล่าวอันเป็นปฏิปักษ์ต่อผลประโยชน์ของตน เช่นเดียวกับหลักพยานบอกเล่า (Hearsay) ของประเทศอังกฤษ

2.5.3 พยานหลักฐานจะต้องเกี่ยวกับประเด็นแห่งคดี (Relevancy Rule)

หลัก Relevancy Rule ในประเทศสหรัฐอเมริกา ถืออย่างเคร่งครัดว่า พยานหลักฐานต้องเกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดี และต้องมีคุณค่าด้วย เพราะระบบการพิจารณาความของสหรัฐอเมริกา ใช้ระบบลูกขุน พยานหลักฐานใดที่จะทำให้ลูกขุนสับสน ไขว้เขว เกิดอคติ ซึ่งจะส่งผลต่อคำพิพากษาได้ เนื่องจากลูกขุนก็เป็นคนธรรมดาที่รับรู้ฟังข้อเท็จจริงในคดี และตัดสินใจข้อเท็จจริงนั้น จำเป็นต้องให้ความเป็นธรรมแก่จำเลยด้วย ในการพิจารณาคดี ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในคดี ซึ่งเป็นประเด็นแห่งคดีเท่านั้น ถือเป็นหลักที่ยอมรับกันทุกระบบกฎหมายทั่วโลก เพื่อมิให้คู่ความนำสืบพยานหลักฐานอื่นที่ฟุ่มเฟือย ประวิงให้ชักช้า เสียเวลาเข้ามาสู่กระบวนการพิจารณาและพิพากษาคดีของศาล

ซึ่งข้อเท็จจริงที่จะต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในคดีซึ่งมีอยู่ 2 ลักษณะด้วยกันคือ

- (ก) ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นโดยตรง (Fact in Issue) และ
 (ข) ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็น (Fact relevant to the Issue)¹⁹

ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นโดยตรง (Fact in Issue) ก็คือ ข้อเท็จจริงที่เป็นเนื้อหาในการฟ้องร้องกันที่คู่ความยังได้เถียงกันอยู่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวบทกฎหมาย ที่ยกมาปรับกับคดี และคำฟ้อง คำให้การของจำเลย เช่นในคดีที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา โจทก์ต้องบรรยายฟ้องมาให้ครบองค์ประกอบความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นโดยตรงก็คือ จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดฐานนี้หรือไม่ ซึ่งการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นโดยตรง ต้องอาศัยพยานหลักฐานโดยตรงเช่น พยานบุคคลที่เห็นจำเลยชักปืนออกมายิงผู้ตาย พยานบุคคลนี้เป็นพยานหลักฐานที่สามารถนำมาสืบเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นโดยตรงได้

ส่วน ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็น (Fact relevant to the Issue) คือ ข้อเท็จจริงอื่นที่สามารถนำมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นโดยตรงได้ โดยเป็นข้อเท็จจริงใดๆ ที่บุคคลทั่วไปรู้ได้ และสามารถนำมาพิสูจน์ให้ศาลเห็นข้อเท็จจริงในประเด็นได้เท่ากับเป็นพยานหลักฐานแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการอนุมาน บางทีข้อเท็จจริงที่ห่างไกลประเด็นมากก็อาจทำให้ศาลรับฟังได้ ถ้าผู้นำสืบสามารถแสดงให้ศาลเห็นว่า ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็น แม้จะห่างไกลก็จริงอยู่ แต่ถ้าศาลอนุญาตให้นำสืบแล้วสามารถแสดงให้ศาลเห็นว่ายังมีข้อเท็จจริงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกันเป็นลูกโซ่²⁰ จนกระทั่งสามารถพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นโดยตรงได้ ก็ทำให้ศาลเชื่อในพยานหลักฐานแวดล้อมที่นำมาพิสูจน์ได้ เช่น พยานบุคคลที่เห็นจำเลยวิ่งออกมาจากบ้านผู้ตายหลังจากที่พยานได้ยินเสียงทะเลาะและมีเสียงปืนดังขึ้น เป็นพยานหลักฐานแวดล้อมที่ศาลต้องอนุมานอีกครั้งว่าจะสามารถรับฟังและเชื่อตามคำพยานได้แค่ไหนเพียงใด ในประเด็นที่ว่าจำเลยเป็นคนฆ่าผู้ตายหรือไม่

¹⁹ คณิ่ง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2539), หน้า 250.

²⁰ ไอสถ โกศิน, คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยเชชม, 2501), หน้า 87.

จึงอาจกล่าวได้ว่า ศาลไทยมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการใช้ดุลพินิจพิจารณาว่า พยานหลักฐานนั้นเกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีหรือไม่ ส่วนมากศาลจะรับฟังพยานหลักฐานนั้นไว้ในขั้นต้นก่อน แล้วค่อยมาซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาพิพากษาต่อไป เพื่อให้จำเลยสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เพราะกฎหมายได้บัญญัติไว้ในการคุ้มครองสิทธิของจำเลยว่ายังเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลตัดสินว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด

2.5.4 หลักการห้ามรับฟังพยานหลักฐานที่แสดงถึงความประพฤติชั่วร้ายในเรื่องอื่นๆ ของจำเลย

การนำสืบประวัติและการกระทำของจำเลยในคดีอาญา ถือว่าเป็นพยานหลักฐานอย่างหนึ่งในคดีอาญา ซึ่งคู่ความนำมาสืบเพื่อแสดงให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้มีความประพฤติชั่วร้ายหรือเป็นคนที่เคยกระทำความผิดหรือเคยได้รับโทษมาก่อน ซึ่งพยานหลักฐานดังกล่าวเมื่อพิจารณาดูแล้วถือเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นแห่งคดี เพราะประเด็นคือจำเลยได้กระทำความผิดในคดีที่กำลังพิจารณาอยู่หรือไม่เท่านั้น แต่การนำสืบเกี่ยวกับความประพฤติชั่วของจำเลยในบางครั้งก็ช่วยในการพิจารณาคดีของศาลได้ เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นมูลเหตุจูงใจ (Motive) ในการกระทำความผิดของจำเลยได้ เช่น การฆาตกรรมเพื่อหวังเงินประกัน หรือสามารถนำสืบให้เห็นลักษณะการกระทำความผิดครั้งก่อนๆ ของจำเลยว่ามีลักษณะใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกับลักษณะการกระทำความผิดในคดีนี้ เช่น ใช้เชือกรัดคอผู้ตาย เช่นเดียวกันมาในทุกคดี²¹ ,ใช้บริการหญิงโสเภณีแล้วฆ่า หรือชอบวิธีการฆ่าโดยการวางยาพิษ เป็นต้น ฉะนั้น การนำพยานหลักฐานที่แสดงถึงความประพฤติชั่วร้ายของจำเลย จึงมีผลต่อการพิจารณาและพิพากษาของศาลด้วย

การยกนัยความประพฤติชั่วร้ายของจำเลยขึ้นมาพิสูจน์กันในศาลนั้น ทั้งฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลยจะเป็นฝ่ายกล่าวอ้างก็ได้ ถ้าเป็นเรื่องเฉพาะเกี่ยวกับชื่อเสียงความประพฤติส่วนตัวของจำเลยแล้ว ส่วนมากจำเลยจะอ้างว่าตนเป็นคนดี ทำคุณประโยชน์ให้แก่

²¹ วัฒนา เขี่ยมอริคม, "การนำสืบประวัติและการกระทำในอดีตของจำเลยในคดีอาญา", วิทยานพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต , จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 2.

สังคม ขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ซึ่งโจทก์ก็ต้องสืบหากล้างให้เห็นว่าความจริงจำเลยไม่ได้เป็นคนดีอย่างที่แสดงต่อศาล ทั้งนี้หลักทั่วไปแล้ว โจทก์ไม่อาจจะนำสืบได้ว่าจำเลยมีนิสัยความประพฤติชั่วร้าย รวมทั้งว่าจำเลยเคยต้องโทษทางอาญามาก่อนด้วย เป็นหลักห้ามไม่ให้รับฟังพยานหลักฐานที่แสดงถึงความประพฤติชั่วร้ายของจำเลย²²

2.6 หลักการชี้แจงนำพยานหลักฐานในคดีอาญา

การชี้แจงนำพยานหลักฐานในคดีอาญา เป็นขั้นตอนที่ต้องแยกออกจากหลักการรับฟังพยานหลักฐาน เนื่องจากทั้ง 2 ส่วนใช้การพิจารณาโดยอาศัยหลักไม่เหมือนกัน ทั้งนี้หลักการชี้แจงนำพยานหลักฐานจะมีมาตรฐานการพิสูจน์ที่ช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ได้ เริ่มตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ จนกระทั่งชั้นศาล

2.6.1 มาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of Proof) แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

- 1) เหตุอันควรเชื่อ (Probable cause)
- 2) เหตุที่จะรับฟ้อง (Prima facie case)
- 3) เหตุลงโทษ (Proof beyond a reasonable doubt)

การชี้แจงนำพยานหลักฐานในชั้นพนักงานสอบสวน ไม่มีกฎหมายบัญญัติวิธีเอาไว้ ซึ่งทำให้พนักงานสอบสวนสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง ระดับการชี้แจงนำพยานเพียงแต่มีเหตุอันควรเชื่อ (Probable cause) ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดเท่านั้น พนักงานสอบสวนก็ต้องมีความเห็นควรสั่งฟ้องแล้วและอาจถึงขั้นคดีมีมูล (Prima facie case) ซึ่งอยู่ในระดับที่พนักงานอัยการมีความเห็นก็ได้ มีจำต้องถึงขั้นการชี้แจงนำพยานหลักฐานโดยปราศจากข้อสงสัยทั้งปวงว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดนั้น (Proof beyond a reasonable doubt)²³

²² โอสถ โกศิน, คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 153-154.

²³ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, "การกลั่นกรองพยานหลักฐานชั้นสอบสวน", วิทยานพนธ์ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, หน้า 74.

พยานหลักฐานของโจทก์ถือเป็นส่วนสำคัญที่จะสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้ เนื่องจากคดีอาญาถือว่าโจทก์มีหน้าที่พิสูจน์ความผิดของจำเลย หากพยานหลักฐานของโจทก์รับฟังไม่ได้ หรือมีเหตุอันควรสงสัย ก็ต้องยกฟ้องจำเลยไป ตามหลักของ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ขังน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงอย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” ซึ่ง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 899/2487 วางหลักไว้ว่าคดีอาญา โจทก์ต้องนำสืบให้ปราศจากสงสัยว่า จำเลยทำผิดจริง และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 572/2500 ได้วางแนวไว้ว่า ประโยชน์แห่งความสงสัยที่จะยกให้เป็นผลดีแก่จำเลยนั้น จะต้องมิใช่ผลอันสมควรที่จะให้เกิดความสงสัย ข้อสงสัยที่ห่างไกลต่อเหตุผลไม่เป็นเหตุให้ยกฟ้อง ทั้งสองคำพิพากษาศาลฎีกาแสดงให้เห็นว่าเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่ต้องแสดงพยานหลักฐานให้ศาลเชื่อจนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามที่โจทก์ฟ้องจริง หากพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบนั้นยังมีข้อสงสัยอยู่พอสมควร ก็ย่อมจะเกิดผลดีแก่จำเลยกล่าวคือศาลต้องยกฟ้องและปล่อยตัวจำเลยไปในที่สุด แต่อย่างไรก็ตามข้อสงสัยที่จะให้เป็นผลดีแก่จำเลยก็ต้องมีเหตุผลด้วย อันแตกต่างกับคดีแพ่งศาลต้องดูพยานหลักฐานของทุกฝ่าย แล้วพิจารณาว่าพยานหลักฐานทั้งหมดเชื่อสมหนักไปข้างฝ่ายใด แม้จะไม่ถึงกับปราศจากข้อสงสัยศาลก็ชี้ขาดให้ชนะคดีได้

2.6.2 การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในชั้นศาล²⁴

- 1) ใช้เหตุผลธรรมดา (common sense)
- 2) กฎหมายใด ต้องการพยานอย่างไร
- 3) อาศัย probability เป็นพื้นฐาน
- 4) อาศัยกฎแห่งความคิด (Law of Thought) คือ

ก. กฎแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Law of Identity) คือ ความจริงในข้อความอันหนึ่งต้องมีประการเดียว ฉะนั้นหลายคนเห็นเหตุการณ์อันเดียวกันจึงต้อง

²⁴ ยิ่งศักดิ์ กฤษณจินดา, กฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 262.

สอดคล้องต้องกัน แต่ก็ต้องระวังด้วยว่า ถ้าเหมือนกันเกินไปก็เชื่อไม่ได้เหมือนกัน เพราะทำให้ศาลระแวงว่าจะซักซ้อมกันมา

ข. กฎแห่งความขัดกัน (Law of Contradiction) คือ ข้อที่ขัดกันย่อมแสดงว่าข้อนั้นไม่เป็นความจริง เช่นพยานเบิกความแตกต่างกันจะถือว่าจริงทั้งสองประการไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นพลความซึ่งมีเป็นธรรมดา

ค. กฎแห่งความเป็นครึ่งๆ กลางๆ (Law of Excluded Middle) คือ ข้อใดจะเป็นจริงอย่างใด ก็ต้องเป็นจริงอย่างนั้นเสมอ จะบางที่จริงบางที่ไม่จริงไม่ได้

ง. กฎแห่งความมีเหตุผลอันควร (Law of Sufficient Reason) คือ โอกาสที่จะใช้ความสังเกต (opportunity of observation) , ความสามารถในการรับรู้และสังเกตการณ์ (power of perception) , ความสำคัญของเหตุการณ์ที่จะทำให้เกิดความสังเกต , ความทรงจำ , เหตุผล คือน่าจะเป็นได้และมีความกลมกลืนกัน (consistency) , เหตุผลในการได้พยานมา (availability) , ความน่าเชื่อถือได้ของพยาน (reliability)

ชั้นพิจารณาคดีของศาล โจทก์ในคดีอาญามีหน้าที่นำสืบก่อน และโจทก์ต้องพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าจำเลยกระทำผิดตามที่โจทก์ได้ฟ้องไว้จริงโดยปราศจากข้อสงสัย ระดับมาตรฐานของการพิสูจน์นั้น ต้องถึงขนาดปราศจากสงสัย (Proof beyond a reasonable doubt) จึงจะฟังลงโทษจำเลยได้ อันเป็นหลักกฎหมาย Common law ของประเทศอังกฤษ ซึ่งใช้ระบบการพิจารณาคดีแบบกล่าวหา (Adversary System) หากยังเป็นที่ยังสงสัยต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 227 วรรคสอง ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence)²⁵

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 84/2534 โจทก์มีแต่คำเบิกความของผู้เสียหายคนเดียวโดยขาดพยานหลักฐานอื่นสนับสนุนทำให้คำเบิกความของผู้เสียหายมีน้ำหนักน้อย ประกอบกับขณะที่เกิดเหตุเป็นเวลากลางคืนจำเลยกับพวกรวม 4 คน รุมชกต่อยทำร้ายผู้เสียหายผู้เสียหายสวมแว่นตาเป็นประจำ คนร้ายเอามือปิดตาและทำร้ายบริเวณใต้ตา จากลักษณะบาดแผลที่ตา ถ้าผู้เสียหายใส่แว่นตา แว่นตาน่าจะแตก เชื่อว่าแว่นสายตาของผู้เสียหายน่าจะหลุด

²⁵ สุพิศ ปรานีตพลกรัง , หลักการวินิจฉัยข้อเท็จจริงและการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จักรวิชาการพิมพ์, 2537), หน้า 98.

ตอนถูกคนร้ายเอามือปิดตา หรือหลุดหรือแตกขณะถูกทำร้ายได้ตา ผู้เสียหายอ้างว่าเห็นหน้า จำเลยขณะที่ผู้เสียหายล้มลง จึงเป็นที่น่าสงสัยว่าผู้เสียหายจะมองเห็นหน้าคนร้ายได้ชัดเจนหรือไม่ พยานหลักฐานของโจทก์ที่น่าสืบยังมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดตามฟ้องหรือไม่ ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลยตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง ตามคำพิพากษาดังกล่าว เป็นคำพยานที่ไม่สมเหตุผลผล เพราะเป็นหลักธรรมชาติที่ว่า พยานซึ่งเบิกความขัดต่อเหตุผลทางตรรกวิทยา ย่อมมีน้ำหนักน้อย รวมทั้งพยานซึ่งอ้างว่า ได้รู้เห็นเหตุการณ์โดยวิธีการผิดปกติธรรมดา เช่น พยานที่ได้ยินเสียงคนร้ายเบิกความว่าจำได้ว่าเป็นเสียงจำเลย ทั้งๆ ที่ไม่เคยรู้จักจำเลยมาก่อน หรือพยานเบิกความว่าได้ยินเสียงปัสสาวะ จำได้ว่าเป็นจำเลย เป็นต้น²⁶

ในคดีอาญาจำเลยได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าโจทก์จะพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดโดยปราศจากข้อสงสัยโดยสมควร เป็นหน้าที่ของศาลในการใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ซึ่งประโยชน์แห่งความสงสัยที่จะยกให้เป็นผลดีแก่จำเลยนั้น จะต้องเป็นเหตุผลอันสมควรที่จะให้เกิดความสงสัย ข้อสงสัยที่ห่างไกลต่อเหตุผลไม่เป็นเหตุให้ยกฟ้อง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 643/2531, 77/2532)²⁷ จึงเห็นได้ว่าภาระการพิสูจน์ของโจทก์ในคดีอาญากับจำเลยในคดีอาญาแตกต่างกัน กล่าวคือ ภาระการพิสูจน์ของโจทก์ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ทำให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัย (Proof beyond a reasonable doubt) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 แต่ภาระการพิสูจน์ของจำเลยไม่ใช่การพิสูจน์ตามมาตรา 227 จำเลยเพียงแต่นำสืบเพื่อต่อสู้หักล้างน้ำหนักพยานหลักฐานของโจทก์ หรือกรณีที่จำเลยยกข้ออ้างเพื่อให้ได้รับการยกเว้นโทษ เช่น จำเลยอ้างจำเป็นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 67 , จำเลยกระทำโดยไม่รู้สำนึก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65

การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานจึงเป็นเรื่องของการใช้ดุลพินิจและเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ดังนั้นโดยหลักแล้วจึงต้องรับว่าศาลไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าเคยมีแนวคำพิพากษาศาล

²⁶ เข็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2547), หน้า 398.

²⁷ เจริญธรรม ลัดพลี, กฎหมายพยานหลักฐาน, ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2545), หน้า 118.

ฎีกาในเรื่องทำนองเดียวกันไว้อย่างไร แต่ทั้งนี้มิใช่ออกเว้นที่สำคัญอยู่ที่ หากมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาได้เคยวางหลักหรือให้แนวทางเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจซึ่งนำหน้าพยานหลักฐานในกรณีใดไว้โดยเฉพาะ การซึ่งนำหน้าพยานหลักฐานในกรณีเช่นเดียวกันนั้นในคดีหลังก็น่าจะต้องคำนึงถึงหลักหรือแนวทางที่คำพิพากษาศาลฎีกาได้เคยให้ไว้ด้วย²⁸ การวินิจฉัยซึ่งนำหน้าพยานหลักฐานคดีอาญารฐานฆ่าผู้อื่น คำพิพากษาศาลฎีกาบางคดี ก็ตัดสินให้รับฟังประจักษ์พยาน แต่บางคดีก็ไม่พอที่จะรับฟังลงโทษจำเลยได้ ซึ่งเป็นเหตุผลของแต่ละคดีไป ด้วยเหตุว่า ประจักษ์พยานมีข้อจำกัด และมีลักษณะเฉพาะในส่วนของ การรับรู้ (Perception) ความจำ (Memory) ความสามารถในการเล่าเรื่องให้แก่ผู้อื่นฟัง (Narration) และอคติ (Bias) เป็นต้น ในส่วนของพยานบอกเล่า กฎหมายมิได้ห้ามเด็ดขาดมิให้รับฟังพยานบอกเล่าเสียเลยทีเดียว รับฟังได้แต่มีน้ำหนักน้อยด้วยเหตุว่าตอนท้ายของ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 " ... ต่อเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยชัดแจ้ง หรือคำสั่งของศาลว่าให้เป็นอย่างอื่น จึงมิได้ห้ามเด็ด "นอกจากมาตรา 227 แล้วยังมีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 "ระหว่างพิจารณาโดยผลการหรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม จะสืบเองหรือส่งประเด็นก็ได้" ซึ่งหากศาลใช้ดุลพินิจนำมาตรา 228 มาใช้ ก็จะเป็นประโยชน์อย่างมาก เพราะเป็นบทบัญญัติที่ให้ศาลแสวงหาความจริงจากพยานหลักฐานทั้งของฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย ซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจไว้

2.7 วิวัฒนาการของการรับฟังและซึ่งนำหน้าพยานหลักฐานในคดีอาญา

การรับฟังและซึ่งนำหน้าพยานหลักฐาน มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของการดำรงอยู่ของสังคมมนุษย์ เมื่อมนุษย์ยอมรับหลักการทางกฎหมาย เพื่อใช้เป็นแบบแผนกำหนดความประพฤติของตนเองและส่วนรวม กฎหมายได้เข้ามามีบทบาทและความสำคัญ จนถูกกำหนดเป็นกฎเกณฑ์มากขึ้น เช่นเดียวกับศีลธรรม จนอาจกล่าวได้ว่า ศีลธรรมเป็นจุดเริ่มต้นของการมีกฎหมาย แม้กฎหมายจะมีความแตกต่างจากศีลธรรม แต่กฎหมายก็มี

²⁸ จรัญ ภักดีธนากุล, "พยานปากต่อปากยืนยันกันในคดีอาญา : ปัญหาหนึ่งในการซึ่งนำหน้าพยานหลักฐาน".วารสารนิติศาสตร์ (ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 มิถุนายน 2529) , หน้า 135.

ความสัมพันธ์กับศีลธรรมอย่างแยกกันไม่ออกและมีอิทธิพลถึงกันมาตลอด²⁹ เมื่อเริ่มมีสังคม มนุษย์ ศีลธรรมและกฎหมายแทบจะเป็นอย่างเดียวกัน ในสมัยโบราณ มีวิธีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์หรือเป็นผู้กระทำความผิด เพื่อให้ความกระจ่างว่า เป็นเรื่องจริงหรือเท็จก็ทดสอบด้วยวิธีดำนํ้าลุยเพลิง เป็นวิธีพิจารณาตามจารีตนครบาลในกฎหมายสมัยเก่า ตั้งแต่สมัยสุโขทัย กษัตริย์เป็นผู้วินิจฉัยและตัดสินคดีให้แก่ราษฎร ทำให้ในสมัยนี้ยังไม่มีศาลหรือผู้พิพากษาคดีมีแต่กษัตริย์ที่เป็นระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ประกอบกับไม่มีกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร มีแต่จารีตประเพณีเท่านั้น พอสมัยอยุธยา สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ได้มีการบัญญัติกฎหมายลักษณะพยานเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นในพ.ศ.1894 กษัตริย์ได้มอบหมายอำนาจให้ขุนนางตัดสิน เว้นแต่คดีสำคัญที่กษัตริย์ยังคงตัดสินคดีอยู่ ในสมัยนี้มีการตรากฎหมายลักษณะพยาน ลักษณะวิธีพิสูจน์โดยดำน้ำ ลุยเพลิง หลักอันทภาษาซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้พิพากษาระลาการยึดถือปฏิบัติ ซึ่งกฎหมายพยาน พ.ศ.1894 นี้ถูกนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายตราสามดวง ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น³⁰ เมื่อชาวต่างประเทศเข้ามามีบทบาทกับประเทศไทย ในสมัยนั้น ระบบสังคมการเมืองและการปกครองเริ่มเปลี่ยนแปลง ลัทธิแสวงหาล่าอาณานิคมจากชาติตะวันตก เริ่มส่งผลกระทบต่อเอกราชในทางศาลของประเทศไทยอย่างยิ่ง ชาวต่างประเทศไม่ยอมรับวิธีการดำเนินคดีอาญาของศาลไทย ทำให้เกิด "สิทธิสภาพนอกอาณาเขต" ตามมา จึงจำเป็นต้องปฏิรูปกฎหมาย พัฒนาระบบศาลและการยุติธรรมครั้งสำคัญ เพื่อให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ เมื่อกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ฯ ทรงสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ รัชกาลที่ 5 ทรงยกเลิกกฎหมายพยาน พ.ศ.1894 และทรงประกาศใช้กฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ.113 จนกระทั่ง ร.ศ.115 ได้มีการยกเลิกวิธีพิจารณาตามจารีตนครบาล และได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อปี พ.ศ.2477 ใช้นาจนถึงปัจจุบัน

²⁹ ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า 302.

³⁰ ไอสถ โกศิน, คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 7.

จากความเป็นมาของกฎหมายลักษณะพยานของไทยดังกล่าวข้างต้น พบว่าการรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ก็มีวิวัฒนาการตามแต่ยุคสมัยเช่นเดียวกัน ตั้งแต่พยานหลักฐานที่เป็นพยานบุคคล พยานวัตถุ พยานเอกสาร และท้ายที่สุดพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ซึ่งพยานหลักฐานประเภทต่าง ๆ นี้ล้วนมีบทบาทและความสำคัญแตกต่างกัน แต่เดิมไม่มีการนำพยานหลักฐานเข้ามาเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี ใช้หลักความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงมีวิธีการทรมานร่างกายไม่ว่าจะเป็นจับใส่ตรกร้อให้ข้างตะ ถ่วงน้ำ ใครทนได้ก็คือผู้บริสุทธิ์ เป็นการคาดคะเนหาความจริงแบบจารีตนครบาล

จนกระทั่งกฎหมายลักษณะพยาน บัญญัติให้มีวิธีการนำพยานหลักฐานเข้าสู่การรับรู้อันของศาล คือศาล ดังความตอนหนึ่งว่า “ไม่ว่าจะเป็นทพพยาน อุดรพยาน หรืออุดรพยานก็ตาม ถ้าให้การว่าได้เห็นแก่จักษ มิได้ยินแก่โสต เป็นแต่ผู้มิดีมาบอกเล่าจึงรู้ ท่านมิให้ฟังพยานนี้เลย”³¹ ประจักษ์พยานจึงมีความสำคัญมากในอดีต เพราะเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (The Best Evidence Rule) ซึ่งหลักนี้มีมานานแล้วในประเทศอังกฤษ และมีหลักห้ามรับฟังพยานบอกเล่า (Hearsay Rule) เพราะเป็นพยานหลักฐานชั้นที่สอง (secondary evidence) แต่ ณ เวลานี้ต้องรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานชนิดอื่นประกอบกันด้วย คดีฆาตกรรมมักจะทำให้ความสำคัญกับคนที่ได้เห็นแก่ตา ได้ยินแก่หู เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ ย่อมต้องให้การตามความจริง สังเกตได้จากการสาบานตน ซึ่งเป็นหลักจิตวิทยาว่าคนในสมัยโบราณมักจะเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หลักธรรมตามพุทธศาสนา ว่าหากไม่ให้การตามความเป็นจริง ต้องตกนรก เป็นไปตามคำสาปแช่ง แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปคำสาบานไม่ใช่วิธีที่จะทำให้พยานบุคคลยึดมั่นในสัจจะ เช่นแต่เดิม จะเน้นการรับฟังเพียงพยานบุคคลอย่างเดียว จึงยังไม่เพียงพอต่อการคลี่คลายคดีอาญา จนต่อมามนุษย์ได้พยายามคิดค้นอุปกรณ์ เครื่องมือที่สามารถพิสูจน์ความจริงของจำเลยและได้มีการพัฒนาเครื่องมือใหม่ๆทางวิทยาศาสตร์เพื่อสามารถสืบสวนหาข้อเท็จจริงให้ใกล้เคียงกับเหตุการณ์กระทำผิดมากที่สุด เมื่อประมาณ 100 ปีก่อนประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประดิษฐ์เครื่องจับเท็จขึ้นมา

³¹ ธานินทร์ ภัยวิเชียร, “ศาลกับพยานบุคคล”, วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2520) ,หน้า 1 - 56.

เครื่องจับเท็จ (Polygraph) คือ เครื่องตรวจหรือบันทึกลักษณะทางสรีระวิทยาที่ไม่สามารถสังเกตจากภายนอกได้ มีชุดอุปกรณ์ประกอบด้วย 3 ส่วนด้วยกันคือ เครื่องมือวัดระดับการหายใจช่วงอกและท้อง , เครื่องวัดความดันโลหิต และเครื่องวัดความต้านทานกระแสไฟฟ้าที่ผิวหนัง โดยแสดงผลผ่านทางเส้นกราฟ ซึ่งหากผู้ต้องหาพูดโกหก การขึ้นลงของเส้นกราฟจะมีการเปลี่ยนแปลงจนสังเกตได้ชัด เครื่องจับเท็จนั้น สำหรับประเทศไทยนำมาใช้กว่า 20 ปีแล้ว เดิมเครื่องจับเท็จที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติใช้เป็นแบบแมนนวล (manual) มีปุ่มควบคุมโดยเจ้าหน้าที่ ซึ่งเดิมเครื่องจับเท็จยังไม่เป็นที่ยอมรับใช้ชั้นศาล ด้วยเหตุผลว่าผลการตรวจสอบด้วยเครื่องจับเท็จยังไม่แน่นอนเด็ดขาด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 665/2502)³² จนกระทั่งปี 2544 เครื่องจับเท็จแบบใหม่ควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาในประเทศและถูกนำไปใช้ใน คดีของนายเสริม สาครราษฎร์ นักศึกษาแพทย์ฆ่าคน น.ส.เจนจิรา พลอยอุ้งนศรี แฟนสาว เป็นครั้งแรกที่ศาลได้อ้างอิงรายงานผลการเข้าเครื่องจับเท็จของจำเลยในคำพิพากษา และเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญ ที่เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เข้ามามีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมของไทย ทั้งนี้การนำตัวผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหาเข้าเครื่องจับเท็จต้องได้รับความยินยอมและปราศจากการบังคับจากพนักงานตำรวจด้วย นอกจากนี้ยังมีการตรวจกลุ่มเลือดของผู้ร้ายกับผู้เสียหายว่าตรงกันหรือไม่อย่างไรก็ตามแม้มีการนำเครื่องจับเท็จมาใช้ ก็ยังยืนยันผลการพิสูจน์ความจริงไม่ได้ ร้อยเปอร์เซ็นต์ ท้ายที่สุดนักวิทยาศาสตร์ก็พยายามคิดค้นการพิสูจน์เพื่อให้ผลใกล้เคียงและถูกต้องมากที่สุด จนพบการพิสูจน์ลายพิมพ์นิ้วมือ (fingerprint) และลายพิมพ์ดีเอ็นเอ(DNA fingerprint) เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการยุติธรรม

ลายพิมพ์นิ้วมือ (fingerprint) เดิมคนโบราณเขียนหนังสือไม่ค่อยเป็น จึงให้ลงเล็บไว้เป็นหลักฐานแทนลายมือชื่อ ที่ต้องใช้เล็บเพราะว่า สมัยโบราณไม่มีวิทยาศาสตร์ เกี่ยวกับการตรวจสอบลายพิมพ์นิ้วมือคนเหมือนในปัจจุบัน ในเดือนมีนาคม ปี1905 คดีฆาตกรรมรายแรกในประเทศอังกฤษที่คณะลูกขุนตัดสินโดยยอมรับว่าลายพิมพ์นิ้วมือเป็นพยานหลักฐานสำคัญ คือ คดีนายโทมัส ฟาโรว์ และภรรยาถูกฆ่า ซึ่งอัยการได้ชี้ชัดว่า ฆาตกรคือสองพี่น้องชื่อ นายอัลเฟรด และนายอัลเบิร์ต โดยมีการพบลายพิมพ์ของนิ้วหัวแม่มือขวานกกล่องใส่เงินของเหยื่อ ส่วนระบบกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกายอมรับผลการตรวจลายพิมพ์นิ้วมือเช่นเดียวกัน เมื่อศาลสูง

³² เริงธรรม ลัดพลี, กฎหมายพยานหลักฐาน, หน้า 132.

ของมลรัฐอิลลินอยส์ตัดสินไว้ ในวันที่ 21 ธันวาคม 1911 คดีปล้นฆ่า เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจพบลายนิ้วมือซ้ายนิ้วชี้ที่ราวระเบียงที่เพิ่งทาสีเสร็จใหม่ๆ และพยานผู้เชี่ยวชาญสีคนได้ให้การในศาลจนศาลยอมรับหลักฐานลายพิมพ์นิ้วมือที่ปรากฏนี้³³ แต่อย่างไรก็ตาม การพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาโดยอาศัยลายพิมพ์นิ้วมือเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่สามารถยืนยันและสรุปได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง เพราะเป็นไปได้ว่าลายพิมพ์นิ้วมืออาจจะเกิดมีขึ้นมาก่อนเกิดเหตุหรือหลังเกิดเหตุก็ได้

สำหรับลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA fingerprint) เป็นการนำเอาคำภาษาอังกฤษสองคำมาประกอบกัน DNA เป็นคำย่อของ "Deoxyribonucleic acid" ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของสารพันธุกรรม ส่วนคำว่า fingerprint จริง ๆ แล้ว หมายถึง ลายพิมพ์นิ้วมือ ที่ปลายนิ้วทั้งสิบ ของมนุษย์ ซึ่งต่างก็มีลักษณะเฉพาะบุคคล เมื่อนำสองคำนี้มารวมกัน DNA fingerprint จึงหมายความว่า ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA) ที่มีลักษณะเฉพาะบุคคลเหมือนลายพิมพ์นิ้วมือ³⁴ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้สร้างฐานข้อมูล CODIS เป็นฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ (National DNA Databank) เพื่อเก็บรวบรวมลายพิมพ์ดีเอ็นเอ(DNA) ของผู้ต้องหาในคดีต่างๆ จากทั่วประเทศ³⁵ และประเทศออสเตรเลียก็เช่นเดียวกัน ที่เมือง Canberra ได้ก่อตั้งหน่วยงานหนึ่งที่เรียกว่า The National Criminal Investigation DNA Database (NCIDD) เป็นฐานข้อมูล DNA ระดับชาติแห่งแรกของโลก ประเทศออสเตรเลียให้ความสำคัญกับการพิสูจน์พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะการพิสูจน์ดีเอ็นเอ (DNA) เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการสืบหาตัวคนร้าย บางคดีที่เกิดในอดีตก็สามารถคลี่คลายและจับตัวผู้กระทำผิดได้โดยการพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ(DNA) ได้

ตั้งแต่มีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เริ่มเกิดความมั่นใจในพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มากกว่าพยานบุคคลเสียอีก ประจักษ์พยานเริ่มจะถูกตั้งคำถามว่าเป็นพยานหลักฐานที่ดีและมีคุณภาพที่สุดในปัจจุบันหรือไม่ เมื่อพิจารณาในด้าน

³³ เบรน อินเนส, ศพช่วยสืบ รวมคดีฆาตกรรมก้องโลก ภาคแรก, แปลโดย พรทิพย์ โรจนสุนันท์ .คุณหญิง, (กรุงเทพมหานคร : เนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป, 2546), หน้า 127-129.

³⁴ แหล่งที่มา จากพ.ญ.พรทิพย์ โรจนสุนันท์ หัวหน้าหน่วยนิติเวช ร.พ.รามาริบัติ <http://thailabonline.com/genetic-DNA.htm>

³⁵ www.bankokbiznews.com/scitceh/2003/0515/index.php?news=p18.html

ความน่าเชื่อถือ (Reliability) และความมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) การตรวจ ดีเอ็นเอ (DNA) มีความคลาดเคลื่อนน้อยและผลผิดพลาดแทบไม่มี การนำวิทยาศาสตร์มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนนั้น และได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการในกระบวนการยุติธรรมทางศาล ทั้งนี้หลักการในการพิสูจน์หาความจริงซึ่งเป็นพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์นั้น ได้รับการยอมรับแล้วว่าถูกต้องเป็นที่น่าเชื่อถือและสามารถนำมาประยุกต์ปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมได้เป็นอย่างดี